

Prawo do wody

Opracowanie scenariusza: MARTA DORENDA Konsultacje metodyczne: JOANNA GÓRAL – WOJTALIK

Woda jako prawo człowieka

SCENARIUSZ ZAJĘĆ DLA SZKOŁY PONADGIMNAZJALNEJ

Zajęcia można realizować na lekcjach przedmiotowych: geografii, biologii, wiedzy o społeczeństwie.

Czas: 90 min

Główne zagadnienia zajęć:	<ul style="list-style-type: none">– globalne współzależności– woda jako prawo człowieka
Cele zajęć	Po zakończeniu zajęć uczeń powinien: <ul style="list-style-type: none">– wiedzieć, na czym polegają globalne współzależności,– umieć wskazać współzależności w sytuacji kryzysu wodnego,– wiedzieć, że dostęp do wody należy do katalogu praw człowieka,– umieć wskazać racjonalne rozwiązania problemów związanych z wodą.
Metody i techniki pracy	burza mózgów, praca w grupach, mapy, praca z tekstem, dyskusja, dywanik pomysłów
Kluczowe pojęcia	<ul style="list-style-type: none">– globalne współzależności,– woda jako prawo człowieka
Środki dydaktyczne	flipczart i mazaki lub tablica i kreda, mapy, fotografie, plansze z hasłami, sznurek, taśma klejąca, nożyczki, karteczki samoprzylepne
Literatura:	„Zmiana klimatu a prawa człowieka”, Oxfam International 2008 – www.ubostwo.pl/download.php?plik=77 Prawo do wody – www.righttowater.org.uk „Konflikty o wodę” Piotr Kowalczak, 2007 Beyond scarcity: <i>Power, poverty and the global water crisis</i> , Human Development Report 2006 www.wodapitna.pl

PRZEBIEG ZAJĘĆ

CZAS	CO TRZEBA ZROBIĆ?	MATERIAŁY	UWAGI
10 min	Przedstawienie celów zajęć, wprowadzenie do tematu – pokaż uczniom dwie fotografie, za pomocą burzy mózgów uczniowie nakreślają problem – zapisywane są wszystkie spostrzeżenia. Na podstawie spostrzeżeń uczniów nakreśl tematykę zajęć.	Materiał pomocniczy nr 1 – fotografie flipczart i mazaki lub tablica i kreda	
15 min	Podziel uczniów na 4 grupy. Każdej z grup rozdaj plansze z wypisanymi hasłami, sznurek, taśmę klejącą i nożyczki. Poproś uczniów, aby z tych materiałów skonstruowali łańcuch przyczynowo-skutkowy i spróbowali go omówić. Po 10 minutach każda z grup prezentuje swój łańcuch.	Materiał pomocniczy nr 2 – plansze z hasłami, sznurek, taśma klejąca, nożyczki	Nie istnieje jedna poprawna wersja łańcucha – współzależności w różny sposób łączą różnorodne zjawiska. Wynik pracy każdej z grup może się więc różnić. Należy zwrócić uwagę na zależności między zjawiskami.
25 min	Podziel uczniów na 6 grup. Każda z grup losuje jeden z obszarów Afryki wyszczególniony na załączonej mapie. Zadaniem grup jest zapoznanie się z opisami na mapie, sporządzenie metaplanu oraz przedstawienie pozostałym uczniom efektów swojej pracy. Uczniowie mają 10 minut na przygotowanie prezentacji, kolejne 10 minut przeznaczonych jest na jej przedstawienie przez wszystkie grupy. W omówieniu zadania zwróć uwagę na pytanie: czy problem wody dotyczy tylko Afryki? Jako ilustracja może służyć mapa pokazująca dostęp do wody słodkiej na świecie w 2000 roku.	Materiał pomocniczy nr 3 – mapa pokazująca szczególną podatność Afryki na negatywne skutki zmian klimatycznych (wyświetlona na ekranie), papier, mazaki do notowania Materiał pomocniczy nr 4 – mapa pokazująca dostęp do wody słodkiej na świecie w 2000 roku (wyświetlona na ekranie)	Pytania do metaplanu: jak jest?/ jak być powinno?/ dlaczego nie jest tak jak być powinno?/ co zrobić, żeby było lepiej? Przy omawianiu zadania z użyciem mapy zwróć uwagę na fakt, iż na tej mapie Polska i niektóre kraje Południa są zaznaczone tym samym kolorem. Oznacza to, że perspektywa kryzysu w naszym kraju nie jest nierealna.
25 min	Podziel uczniów na czteroosobowe grupy. Rozdaj tekst pt. „Jak zmiany klimatyczne naruszają prawa człowieka”. Poproś uczniów o rozważenie odpowiedzi na pytania znajdujące się pod tekstem. Po 10 minutach uczniowie prezentują swoje odpowiedzi.	Materiał pomocniczy nr 5 – tekst źródłowy pt. „Jak zmiany klimatyczne naruszają prawa człowieka”, długopisy	Poruszone zagadnienia mogą wzbudzać kontrowersje – jeśli pozwala na to czas, można przeprowadzić krótką dyskusję.
10 min	Podziel uczniów na 3 grupy. Każda z grup poszukuje sposobów rozwiązania problemu odpowiednio: w domu; w szkole/pracy; w przemyśle. Każda z grup tworzy tzw. dywanik pomysłów – do arkusza papieru przylepia karteczki z zaproponowanymi rozwiązaniami. Po 5 minutach grupy prezentują swoje propozycje. Dyskusja nad trafnością rozwiązań.	Papier, mazaki do notowania, karteczki samoprzylepne	Warto ocenić zagadnienia pozornie nie wzbudzające kontrowersji, np. butelkowanie wody.
5 min	Podsumowanie i ewaluacja zajęć		

MATERIAŁY POMOCNICZE DLA NAUCZYCIELA

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 1

Darfur 2007, Kolejka po wodę w obozie dla uchodźców wewnętrznych

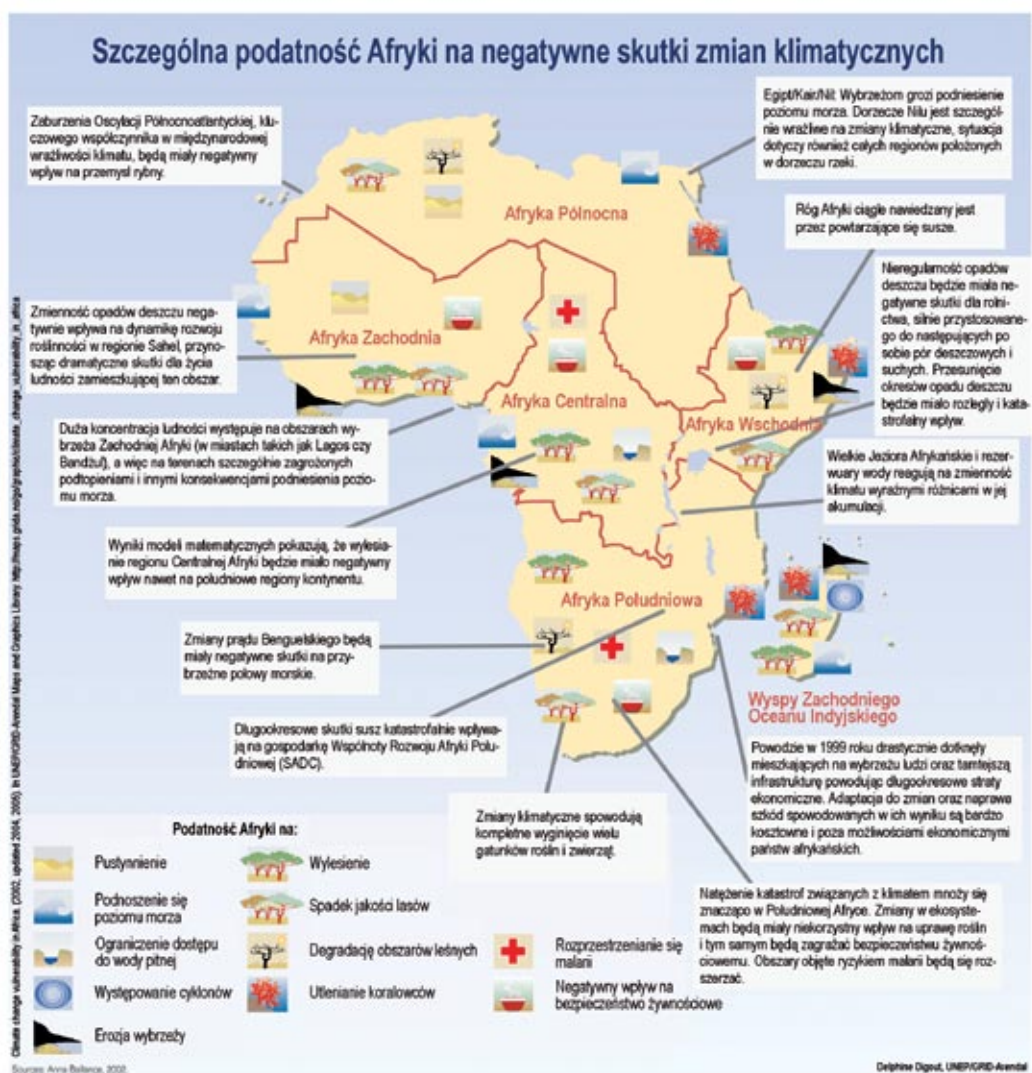
Sudan Południowy 2007, Dzieci czerpią wodę z tej samej rzeki, w której inni robią pranie i wylewają nieczystości

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 2

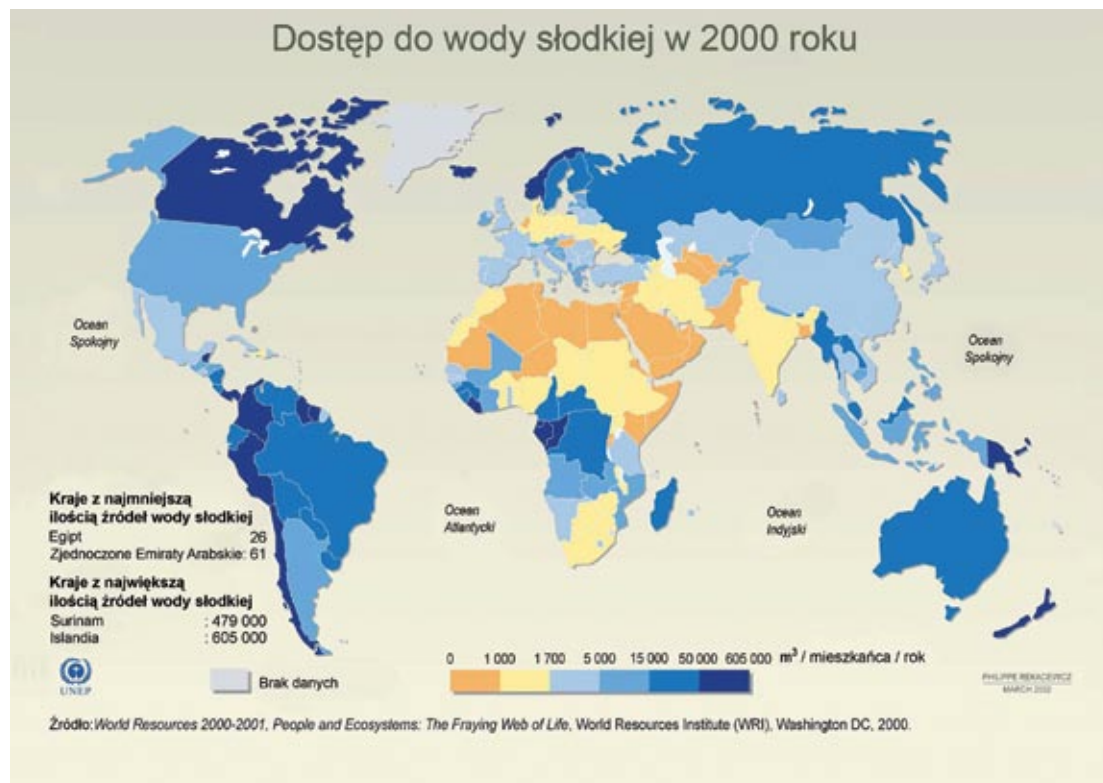
Hasła do łańcucha przyczynowo-skutkowego:

- CO2
- śmieci
- ścieki
- ocieplenie
- lodowce
- powódź
- susza
- detergenty
- nawadnianie
- kąpiący kran
- straty wody

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 3

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 4

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 5

Tekst źródłowy:

JAK ZMIANY KLIMATYCZNE NARUSZAJĄ PRAWA CZŁOWIEKA?

„Jeżeli chodzi o częstotliwość występowania powodzi, jest gorzej niż dziesięć lat temu. W październiku zeszłego roku przez cztery dni woda sięgała nam do kolan. Nie wiemy dlaczego pogoda się zmienia. Bardzo się martwimy, że stracimy nasz dom, że stracimy nasze zbiory, że zaczniemy cierpieć głód”.

Ho Si Thuan, rolnik uprawiający ryż w prowincji Quang Tri, Wietnam

„Dawniej było wystarczająco dużo deszczu...ale teraz jest inaczej. Deszcze zniknęły. W korycie rzeki nie ma już wody, którą czerpaliśmy do picia. Tak bardzo doskwiera nam pragnienie; wody nie starcza nawet tym kilku zwierzętom, które hodujemy. Co mogę zrobić, żeby zaradzić temu pragnieniu? Tak bardzo się boję. Nie ma słów, którymi mogę wyrazić swój ból”.

Martina Longom, farmerka i matka z okręgu Kotido, Uganda

Międzynarodowe prawo stanowiące w prawach człowieka mówi, że „W żadnym przypadku nie można pozbawiać narodu jego własnych środków egzystencji”. W rzeczywistości jednak, z powodu nadmiernych emisji gazów cieplarnianych, wytwarzanych przede wszystkim przez bogate kraje, prawa milionów najuboższych mieszkańców globu są naruszane. Ludzie ci tracą potrzebny im deszcz, tereny uprawne, bioróżnorodność oraz przewidywalność pór roku, które pozwalają im egzystować i od których są uzależnieni, mimo przysługujących im praw do życia, bezpieczeństwa, wyżywienia, schronienia, ochrony zdrowia i kultury. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka stanowi, że „Każdy człowiek ma prawo do takiego porządku społecznego i międzynarodowego, w którym prawa i wolności zawarte w niniejszej Deklaracji mogą być w pełni realizowane”. Mimo to, jak podkreślają naukowcy na całym świecie, brak pilnych działań ze strony bogatych państw w celu zapobiegania zmianom klimatycznym prowadzi do społecznego nieładu na skalę międzynarodową. Po sześćdziesięciu latach od przyjęcia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, w niniejszym raporcie przedstawiono koncepcję opracowania polityk klimatycznych traktujących priorytetowo prawa człowieka, a także zwrócono uwagę na najważniejsze zagrożenia, w przypadku których bieżąca polityka

klimatyczna w niebezpieczny sposób zbacza z właściwego kursu. Uznanie praw człowieka w skali międzynarodowej, począwszy od 1948 r., odgrywało decydującą rolę w ustanawianiu powszechnych wartości. Każdy człowiek ma zapewnione podstawowe prawo do rzeczy niezbędnych do życia: wyżywienia, wody, schronienia i bezpieczeństwa, bez względu na to, ile posiada pieniędzy czy władzy. Niestety, w ciągu ostatnich sześciu dziesięcioleci postępy w realizacji owych praw były bardzo powolne – zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym. Miliony ludzi, zwłaszcza w krajach rozwijających się, są obecnie w wysokim stopniu narażone na zbliżające się skutki zmian klimatycznych. Prawa narażonych grup społecznych, w tym osób starszych, niepełnosprawnych oraz społeczności marginalizowanych, są zagrożone w sposób szczególny:

PRAWA KOBIEC. „Państwa-Strony wezmą pod uwagę szczególne problemy stojące przed kobietami na wsi i ważną rolę, jaką odgrywają one w życiu gospodarczym swoich rodzin”. (Artykuł 14 Konwencji w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet). Nierówności pomiędzy kobietami i mężczyznami – w obrębie społeczności, w gospodarce, a także w obliczu prawa – oznaczają, że kobiety mają zazwyczaj więcej obowiązków, natomiast realizowana jest mniejsza liczba ich praw. Kobiety produkują do 80% żywności uprawianej w Afryce Subsaharyjskiej oraz 60% w Azji. Mimo to zaledwie 5% usług rolniczych skierowane jest do kobiet-rolników, a także są one właścicielkami zaledwie 2% terenów i otrzymują 1% kredytów rolnych w skali całego świata. Co więcej, kobiety i dziewczynki w ubogich krajach poświęcają znacznie więcej czasu na dostarczanie opatu i wody w czasie powodzi lub susz. W przeważającym stopniu to kobiety opiekują się chorymi dziećmi i członkami rodziny, a w przypadku niedostatków żywności to one zazwyczaj otrzymują najmniejsze porcje. W rezultacie skutki zmian klimatycznych stanowią szczególne zagrożenie dla praw kobiet do wyżywienia, życia, bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

PRAWA MNIEJSZOŚCI. „Osoby należące do (...) mniejszości [etnicznych, religijnych lub językowych] nie mogą być pozbawione prawa do własnego życia kulturalnego (...) wraz z innymi członkami danej grupy”. (Artykuł 27 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych). Mniejszości i ludność rdzenna należą do grupy najczęściej dotkniętej przez zmiany klimatyczne, przy czym w czasie katastrof często otrzymują one pomoc w ostatniej kolejności. Przykładowo, podczas katastrofalnych powodzi, które nawiedziły Indie w 2007 r., najbardziej ucierpiała społeczność Dalitów, gdyż jej członkowie mieszkali na obszarach zagrożonych powodzią w prowizorycznych domostwach i jako ostatni otrzymali pomoc kryzysową, o ile w ogóle się jej doczekali. Ponadto wiele grup mniejszościowych i rdzennych łączy silne więzi egzystencjalne i kulturowe z zasobami naturalnymi. Zmieniające się warunki pogodowe, prowadzące do zniszczenia zasobów, na przykład lasów, łąd lodów arktycznych, a nawet wysp, zagrażają przetrwaniu całych kultur, począwszy od zamieszkującego tereny arktyczne ludu Sami aż po społeczności wyspiarskie na Pacyfiku.

PRAWA DZIECKA. „Każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia. (...) Państwa-Strony zapewnią, w możliwie maksymalnym zakresie, warunki życia i rozwoju dziecka”. (Artykuł 6 Konwencji o prawach dziecka). Mimo że miliony dzieci już teraz stoją w obliczu zagrożeń dotyczących ich zdrowia, bezpieczeństwa, bezpieczeństwa żywnościowego, wykształcenia i środków do życia, zmiany klimatyczne z pewnością przysporzą im dodatkowych nieszczęść. W następnym dziesięcioleciu nawet 175 milionów dzieci rocznie może paść ofiarą różnych chorób spowodowanych zmianami klimatycznymi. Skutki tych chorób mogą utrzymywać się przez całe życie: w Nigerze, wśród dzieci w wieku do trzech lat, które urodziły się w roku powodzi i zostały w jej wyniku poszkodowane, prawdopodobieństwo skąłowacenia z powodu drastycznych niedoborów żywieniowych wynosi 72%. Podobnie jest w Etiopii, gdzie będące w takiej samej sytuacji dzieci do szóstego roku życia mają 41% więcej szans na skąłowacenie. Z powodu zmian środowiskowych na całym świecie już w 2010 r. może pojawić się nawet 50 milionów uchodźców i wysiedleńców, z czego większość stanowić będą kobiety i dzieci.

Źródło: „Problem klimatu a prawa człowieka”, Oxfam International 2008.

Pytania:

- Jakie prawa człowieka są łamane w wyżej opisanych sytuacjach?
- W jaki sposób powyższe prawa są powiązane z prawem do wody pitnej?
- Jakie istnieją długofalowe rozwiązania tego typu problemów?